ॐ

॥ श्रीउपदेशग्रंथावलि ॥

॥ अंक अडताळीशमो* ॥

॥ ब्रह्मवेत्ता ॥

દોહરો.

દુ ખરહિત આનદઘન, જાણી બ્રહ્મસ્વરૂપ;
અહતામમતા મૂકીને, થાઓ દશ્યના ભૂપ ૧

સર્વ પ્રદેશમા પરિપૂર્ણ વ્યાપી રહેલુ, ત્રણે કાલમા વિદ્યમાન, અને સર્વ પ્રાણિપદાર્થોના સ્વરૂપભૂત બ્રહ્મને જે મહાપુરુષના પવિત્ર, એકાગ્ર ને વેદાતના સસ્કારવાળા અત કરણે સર્વ સશયોથી તથા સર્વ વિપર્યયોથી રહિત અભેદભાવે સ્પષ્ટ અનુભવ્યુ છે તે મહાપુરુષ બ્રહ્મવેત્તા, બ્રહ્મવિત્, બ્રહ્મજ્ઞાની, બ્રહ્મદર્શી વા બ્રહ્માનુભવી ઇત્યાદિ નામોવડે સજ્જનોમા ને શાસ્ત્રોમા કહેવાય છે.

---

*શાકે ૧૮૩૭, સવત્ ૧૯૭૨, કાર્તિકસુદિપૂનમ આવૃત્તિ ૧ લી પ્રતિ ૨૦૦૦

યોજનાર —બ્રહ્મનિષ્ઠ મહારાજ **શ્રીનથુરામશર્મા.**
બીલખા. કાઠિયાવાડ

મુમુક્ષુજનોને મનન કરવામાટે મડલતરફથી વિનામૂલ્યે આપવા પ્રકટ કરનાર
દરજી પુરુષોત્તમ વલ્લભ.
નવસારી. ગુજરાત [**હાલ એ સ્ટ્રીટ, ડર્બન. નાતાલ**]

અમદાવાદ—પીરમસા રોડ ઉપર નિર્મળ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમા
લલ્લુભાઈ છગનલાલએ છાપી

[illegible] ને અંતર ઉત્સાહ રાખી જે વિવેકાદિ સાધનવાળા અધિકારી મનુષ્યો પોતાના શ્રીસદ્ગુરુના ને સતશાસ્ત્રોના કહેવા પ્રમાણે ધૈર્ય, દૃઢતા ને સાવધાનતા રાખી સતત પ્રયત્ન કરે છે તે અધિકારી મનુષ્યોજ બ્રહ્મજ્ઞાનના ભૂત તથા વર્તમાન પ્રતિબંધકોને નિ શેષ દૂર કરી બ્રહ્મવેત્તા થઇ શકે છે જેઓ એ પ્રમાણે વર્તવા સર્વદા સદાગ્રહવાળી જાગ્રતિ સેવતા નથી તેઓ કદીપણ બ્રહ્મવેત્તા થઇ શકતા નથી

આળસુ, પ્રમાદી, દીર્ઘસૂત્રી, કર્તવ્યાકર્તવ્યના વિવેકવિનાના, મદબુદ્ધિ-વાળા, અત્યાહારી, અતિનિદ્રાલુ, વ્યવહારપરમાર્થમા વ્યવસ્થાથી નહિ વર્તનારા, પરદોષ જોવામા ચતુર ને સ્વદોષ જોવામા મૂઢ, પરનિંદક અશ્રદ્ધાલુ, (સાત્ત્વિકી શ્રદ્ધાવિનાના,) અસહનશીલ, ભમતા મનવાળા જે તે પ્રસગમા નિરર્થક ભય પામનારા, સહજ પ્રતિકૂલ પ્રસગ પ્રાપ્ત થતા ખેદ કર્યા કરવાના સ્વભાવવાળા, ફરતી શ્રદ્ધાવાળા, મૂઢતાવાળી શ્રદ્ધાવાળા, ચમત્કારને જ્ઞાનાદિનુ અગ માની ચમત્કારોની વાતો કરવામાં તેવી વાતો સાભળવામા ને તેવા વર્ણનો વાચવામા કાલક્ષેપ કરનારા, નિરતર પોતાની પાછળની વાતો સભાર્યા કરનારા, સ્વધર્મનુ યથાયોગ્ય અનુષ્ઠાન નહિ કરતા છતા પરધર્મના નિરર્થક દ્વેષ કરનારા, કર્તવ્યનુ ધ્યેય ને સાવધાનતાથી અનુષ્ઠાન કર્યા વિના ઉતાવળે જ્ઞાની થઇ જવાની કે સિદ્ધ થઇ જવાની લાલસાવાળા, કુતર્ક કરવાના સ્વભાવવાળા, દુર્વ્યસનો-મા ડૂબેલા, દેહાદિમા આત્માની અને જગત્મા સત્યપણાની બુદ્ધિને સ્થિર કરી બેઠલા, અયોગ્ય રમતોમા કાલક્ષેપ કરનારા, પરમાત્માની સદ્ગુરુની અને સતશાસ્ત્રની યથાયોગ્ય ભક્તિ નહિ કરનારા, કોઇ પણ પ્રકારની નવી વાત સાભળીને આશ્ચર્ય પામનારા, વાણીના નિગ્રહવિનાના નેત્રને વશ નહિ રાખી શકનારા, કાનના નિગ્રહવિનાના, પોતાના સદ્ગુરુની આજ્ઞાપ્રમાણે ઉત્સાહથી ને સાવધાનતાથી નહિ વર્તનારા, ઉચ્છૃખલસ્વભાવવાળા, જે તે પુસ્તકો વાચવામા ને જેની તેની જે તે

વાતો સાભળવામા રુચિ રાખનારા, માત્ર કાષાય વસ્ત્રાદિથી કૃતાર્થપણું માની લેનારા, કામને વશ વર્તનારા, ક્રોધવડે વા રીસવડે પોતાના અત -કરણને તથા પોતાની વાણીને તપાવનારા, દૃશ્ય પદાર્થોમા ધાટી તૃષ્ણા રાખનારા, ધનાદિના અભિમાનવાળા, સ્થૂલશરીરમાના પૃથિવી આદિ ભૂતોને સમાન કરવાની ભ્રાતિમા પડી કાલક્ષેપ કરનારા, જેની તેની ઇર્ષ્યા કરનારા, દભી, વિવેક વૈરાગ્ય શમાદિ છ સપત્તિ ને મુમુક્ષુતા એ ચાર સાધનોવિનાના, વેદાતનુ વિધિવત્ શ્રવણ નહિ કરનારા, વેદાત-વાક્યોનુ વિધિવત્ મનન નહિ કરનારા, ને બ્રહ્મનુ વિધિવત્ નિદિધ્યાસન નહિ કરનારા જો સદાગ્રહ રાખીને પોતપોતાના અંત કરણ આદિની અપાત્રતા દૂર ન કરે તો તેઓ કલ્પાતે પણ બ્રહ્મવેત્તા થઇ શકતા નથી, તો પછી તેઓ વર્તમાનજન્મમા બ્રહ્મવેત્તા ન થઇ શકે એમા શુ કહેવુ ? જેમના અંત કરણમા આ જન્મમા બ્રહ્મવેત્તા થઈ કૃતાર્થ થવાની ઇચ્છા હોય તેમણે પોતાના અત કરણાદિમા ઉપર જણાવેલા દોષોમાથી જે દોષ વા પોતાના અત કરણની જે અપાત્રતા સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિવડે જોતા પ્રતીત થાય તે દોષ વા પોતાના અત.કરણની તે અપાત્રતા યોગ્ય ઉપાયવડે દૂર કરવા બહુજ ધૈર્ય, સાવધાનતા, દૃઢતા ને ઉત્સાહ રાખી સતત પ્રયત્ન કર્યા કરવો જોઇએ.

જેઓ પોપટની પેઠે કે ગ્રામોફોનની પેઠે માત્ર વેદાંતના વચનો બોલી જાણે છે, પણ તે વચનોપ્રમાણે પોતાનુ આચરણ છે કે કેમ તથા તે પ્રમાણે પોતાને અનુભવ થાય છે કે કેમ તે વિવેકયુક્ત દૃષ્ટિવડે નક્કી કરતા નથી તેઓ વિવેકાદિ સાધનવિનાના તથા બ્રહ્માનુભવહીન હોવાથી બ્રહ્મવત્તા નથી એ સુસ્પષ્ટજ છે

જેમણે નિષ્કામકર્મોવડે, પોતાના ગુરુની સેવાવડે, ને પોતાના પ્રાપ્તવ્યવહારનુ નિર્દોષરીતે સેવન કરવાવડે પોતાના અંત કરણને મલિન વિચારોથી રહિત એટલે પવિત્ર કર્યુ હોય, જેમણે પોતાના શુદ્ધસાત્ત્વિક

ઇષ્ટદેવના પૂજન, સ્મરણ ને ધ્યાનવડે પોતાના અંત:કરણની ચચલતા ઘણે અંશે દૂર કરી હોય, જેમણે વિવેક, વૈરાગ્ય, શમાદિ છ સપત્તિ, ને મુમુક્ષુતા આ ચાર બ્રહ્મજ્ઞાનના સાધનોની યથાસામર્થ્ય પ્રાપ્તિ કરી હોય, જેમણે પોતાના બ્રહ્મવેત્તા સદ્ગુરુની પાસેથી યથાવિધિ બ્રહ્મનો ઉપદેશ સાભળ્યો હોય, જેમણે તે ઉપદેશનુ પવિત્ર ને એકાત દેશમાં બેસી, યથાયોગ્ય મનન કરી, તેનુ દઢીકરણ કર્યું હોય, અને જેમણે પોતાના સદ્ગુરુએ જેવી રીતે ઉપદેશ કર્યો હોય તેવી રીતે બ્રહ્મનો વિચાર વા બ્રહ્મનુ ધ્યાન આદરપૂર્વક યોગ્ય સમયસુધી કરેલુ હોય તેવા મનુષ્યોજ બ્રહ્મવેત્તા થઈ શકે છે એવો અધિકાર પ્રાપ્ત કર્યા વિના પ્રાયશ: કોઈ પણ મનુષ્ય બ્રહ્મવેત્તા થઇ શકતો નથી

જેઓ સત્તા, દ્રવ્ય કે વિદ્યાદિના મદથી પીડાતા હોવાથી શ્રોત્રિય, બ્રહ્મનિષ્ઠ ને પરમકારુણિક સદ્ગુરુને શરણે જઈ તેઓશ્રીની પાસેથી બ્રહ્મનો ઉપદેશ પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી તેઓ પ્રાયશ: બ્રહ્મનુ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી. જેઓ પોતાના અત:કરણમા રહેલા દોષોને શત્રુના અત:કરણમા રહેલા દોષોની પેઠે સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિથી જોઇ શકતા નથી, અને તે દોષોનો પરિત્યાગ કરવાનો પ્રયત્ન સેવતા નથી, પણ પોતાના પડેલ દુષ્ટ સ્વભાવોનાજ દાસ થઇને વર્તે છે તેઓ પણ બ્રહ્મનુ જ્ઞાન મેળ' ભાગ્યશાલી થઈ શકતા નથી

જેમ પોતાના નેત્રની વિશુદ્ધિવિના મનુષ્ય સૂક્ષ્મ પદાર્થને યોગ્ય જોઈ શકતો નથી તેમ પોતાના અંત:કરણની વિશુદ્ધિવિના પે જિજ્ઞાસુ માનનાર મનુષ્ય દુર્વિજ્ઞેય બ્રહ્મને સશયવિપર્યયથી રહિત સુસ્પષ્ટ અનુભવી શકતો નથી જેથી અત:કરણની સપૂર્ણ વિશુદ્ધિવિના સર્વના અધિષ્ઠાનભૂત બ્રહ્મનો કોઈ પણ મનુષ્યને કદીપણ સાક્ષાત્કાર થતોજ નથી તેથી વિવેકી મનુષ્યે સર્વદા અંત:કરણની શુદ્ધિ કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઇએ

કોઇ પણ મુમુક્ષુની જો બ્રહ્મવેત્તા થવાની શુદ્ધભાવવાળી ઇચ્છા

હોય તો તેણે શાસ્ત્રમા કહેલો ને તેમના સદ્ગુરુએ ઉપદેશ કરેલો યોગ્ય પ્રયત્ન કરતાં, જ્યાંસુધી તે બ્રહ્મવેત્તા ન થાય ત્યાંસુધી, લેશ પણ કટાળવું નહિ જોઇએ.

બ્રહ્મવેત્તાના હૃદયમા અનુભવાતો સ્વાભાવિક પરમાનંદ કોઈ અજ્ઞાની જીવને મહાપુણ્યવડે પ્રાપ્ત થતા બ્રહ્માના પદથી અનુભવાતા ઉત્તમ વિષયોના સુખથી પણ અનતગુણ શ્રેષ્ઠ છે એમ " **एतस्यैवानन्दस्यान्यानि भूतानि मात्रामुपजीवन्ति ॥** " (અન્ય સર્વ પ્રાણીઓ આ પરમાનદના લેશવડે જીવનના હેતુભૂત સુખનો અનુભવ કરે છે,) આ શ્રીતૈત્તિરીયોપનિષદ્ની શ્રુતિ કહે છે આમ હોવાથીજ જે પુરુષો બ્રહ્માના મહત્પદમા પણ રાગવિનાના થાય તેઓજ પરમાનદરૂપ બ્રહ્મનો અભેદભાવે અનુભવ કરવા સુભાગી થાય છે એમ મોક્ષશાસ્ત્રો કહે છે.

બ્રહ્મ અસગ, અક્રિય, વ્યાપક, પરમપવિત્ર, અભોક્તા, સર્વદુ.ખરહિત, સર્વ વિષયોની તૃષ્ણાથી રહિત, ને પરમાનદરૂપ છે. બ્રહ્મવેત્તાને આવા સ્વભાવવાળુ બ્રહ્મ પોતાનુ વાસ્તવિક સ્વરૂપ છે એમ સર્વ પ્રકારના સશયોથી ને સર્વ પ્રકારના વિપર્યયોથી રહિત સ્પષ્ટ અનુભવાય છે. આ અનુભવ તેમના અત કરણની નબળાઇથી ઉપજતા ભ્રાતિજ્ઞાનરૂપ નથી, પણ લૌકિક પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણથી અભ્રાત મનુષ્યને ઉપજતા સુસ્પષ્ટ વ્યાવહારિક અનુભવથી પણ વધારે સુસ્પષ્ટ વાસ્તવિક અનુભવરૂપ છે. જેમ કોઇ સૂતેલો માણસ પોતાના વ્યાવહારિક સ્વરૂપને તથા જાગ્રત્મા પ્રતીત થતા વ્યાવહારિક જગત્ને ભૂલી સ્વપ્નમાં ભ્રાતિથા પોતાના પ્રાતિભાસિક સ્વરૂપનો તથા પ્રાતિભાસિક જગત્નો અનુભવ કરે છે, પછી કોઇ પુરુષ તેનો હાથ પકડી તેને સ્વપ્નમાથી જગાડે છે તો તે પુરુષ સ્વપ્નમાં પ્રતીત થયેલા પોતાના પ્રાતિભાસિક સ્વરૂપને તથા તે વેલા પ્રતીત થયેલા પ્રાતિભાસિક જગત્ને મિથ્યા સમજી પોતાના વ્યાવહારિક સ્વરૂપમાં તથા જાગ્રત્માં પ્રતીત થતા વ્યાવહારિક જગત્માં સત્યપણાનો

નિશ્ચય કરે છે, તેમ અજ્ઞાનવડે પુરુષ પોતાના વાસ્તવિક સ્વરૂપને ભૂલી પોતાના વ્યાવહારિક સ્વરૂપને અને જાગ્રત્મા પ્રતીત થતા વ્યાવહારિક જગત્ને સત્યરૂપે અનુભવે છે, પછી તેના મહાપુણ્યનો ઉદય થતા જ્યારે કોઇ શ્રોત્રિય ને બ્રહ્મનિષ્ઠ મહાપુરુષ તેને તે અજ્ઞાનરૂપ સ્વપ્નમાથી જ્ઞાનોપદેશવડે જગાડે છે ત્યારે તેને પોતાના વાસ્તવિક બ્રહ્મસ્વરૂપમા ને જગત્ના વાસ્તવિક બ્રહ્મસ્વરૂપમા સત્યપણાનો નિશ્ચય થાય છે, અને જાગ્રત્મા પ્રતીત થતા પોતાના વ્યાવહારિક સ્વરૂપમા તથા જાગ્રત્મા પ્રતીત થતા વ્યાવહારિક જગત્મા તેને મિથ્યાપણાનો નિશ્ચય થાય છે સ્વપ્નના વિષયોના કરતા જાગ્રત્ના વિષયોને જો વધારે સત્ય માનવામા આવે છે તો પછી જાગ્રત્ના વિષયોના કરતા તુરીયનો અકલ્પિત વિષય વધારે સત્ય ગણાવોજ જોઇએ.

જો જ્ઞાનનુ કરણ વિશુદ્ધ હોય તોજ તેવડે થનાર જ્ઞાન પણ વિશુદ્ધ હોય છે એમ પ્રામાણિકો માને છે હવે જ્યારે અત કરણરૂપ જ્ઞાનના કરણમા તમોગુણનો વધારો હોય ત્યારે તે મલિન હોવાથી તેમા જડતા ને અવિવેક વધારે હોય, તેથી તેવા અત કરણવડે જે જ્ઞાન થાય તે મલિન હોય, પણ વિશુદ્ધ ન હોય, એ સ્પષ્ટજ છે, અત કરણરૂપ જ્ઞાનનુ કરણ જ્યારે રજોગુણના વધારાવાળુ હોય ત્યારે તે સ્પૃહારૂપ ને ચચલતારૂપ દોષવાળુ હોવાથી તેવા અત કરણવડે જે જ્ઞાન થાય તે પણ સદોષ હોય, પણ વિશુદ્ધ ન હોય, એ સ્પષ્ટજ છે, અત કરણરૂપ જ્ઞાનનુ કરણ જ્યારે સત્ત્વગુણના વધારાવાળુ હોય ત્યારે તે બહુધા[1] નિર્મલ હોય,

---

૧ વ્યાવહારિક સુખને અને વ્યાવહારિક જ્ઞાનને પોતાના (આત્માના) ધર્મો માનવામા આવે, તથા અપાત્રે વધારે પડતી દયા કરવામા આવે, ત્યારે તે સુખ, જ્ઞાન ને દયા સત્ત્વગુણના ધર્મો છતા પણ તે અભિમાન ને રાગવડે અત કરણને દોષવાળુ કરે છે, માટે બહુધા નિર્મલ એમ કહ્યુ છે, સર્વદા નિયમપૂર્વક નિર્મલ કહ્યુ નથી

તેથી તેવા અંતઃકરણવડે જે જ્ઞાન થાય તે બહુધા વિશુદ્ધ હોય, અને અંતઃકરણરૂપ જ્ઞાનનું કરણ જ્યારે શુદ્ધસત્ત્વગુણવાળું હોય ત્યારે તે વિશુદ્ધ હોય છે, તેથી તેવડે થનારું જ્ઞાન પણ વિશુદ્ધ હોય છે. જ્ઞાનના સબંધમાં આવો નિયમ હોવાથી રજોગુણના તથા તમોગુણના વધારાથી અંતઃકરણને ઉપજતા જ્ઞાનો ભ્રાંતિરૂપ હોવાનો નિશ્ચય થાય છે, અને શુદ્ધસત્ત્વગુણથી અંતઃકરણને ઉપજતું જ્ઞાન ભ્રાંતિરૂપ નહિ, પણ સત્યરૂપજ હોય છે, એમ નિશ્ચય થાય છે. અંતઃકરણમાં જ્યારે શુદ્ધસત્ત્વગુણની સ્થિરતા થાય ત્યારેજ બ્રહ્મભાવના વા નિદિધ્યાસન કરનાર મનુષ્યના અંતઃકરણમાં બ્રહ્મનું જ્ઞાન આવિર્ભાવ પામે છે, તેથી તે જ્ઞાન પરમસત્યરૂપજ મનાય છે, પણ ભ્રાંતિરૂપ મનાતું નથી.

બ્રહ્માનુભવવડે અનુભવાતો શબ્દાદિ વિષયરહિત પરમાનંદ પણ મનની નિર્મલતાવડે ઉપજતો ન હોવાથી ભ્રાંતિરૂપ ને અનિત્ય નથી, પણ મનના સબલપણાવડે ઉપજતો હોવાથી તે પરમસત્યરૂપ ને નિત્ય છે. ઉત્પત્તિનાશવાળા ક્ષણભંગુર વિષયોની સાથે તે વિષયોની પ્રાપ્તિમાટે ક્ષોભ પામેલી ઇંદ્રિયોનો સબંધ થવાથી અંતઃકરણની ક્ષણિક સ્થિરતાવડે જે અંતઃકરણમાં અલ્પસમયને માટે જે કૃત્રિમ આનંદ ઉપજે છે તે કૃત્રિમ આનંદ સર્વદા પરમાનંદરૂપે સ્થિત બ્રહ્મની સાથે શુદ્ધસત્ત્વગુણવાળા અંતઃકરણની વૃત્તિનો સબંધ થવાથી તેવા અંતઃકરણની વૃત્તિવડે અનુભવમાં આવતા સ્વાભાવિક પરમાનંદની સમાન કેમ હોઇ શકે? નજ હોઇ શકે. આવા પરમસત્યરૂપ પરમાનંદનો અનુભવ જ્યારે શુદ્ધસત્ત્વગુણવાળા અંતઃકરણની વૃત્તિને થાય છે ત્યારેજ તે મનુષ્યનો અનાદિકાલનો ભારે પરિતાપ સદાને માટે દૂર થઇ તે પરમાનંદરૂપ થઇ પરમશાંત ને પરમતૃપ્ત થાય છે.

વિનાશક સામગ્રીને અભાવે બ્રહ્મ અવિનાશી અથવા અનંત એટલે અવધિથી–વિનાશથી–રહિત છે, તેથી તેનો પોતાના શુદ્ધસત્ત્વગુણવાળા અંતઃકરણની વૃત્તિવડે જે પુરુષ અભેદભાવે સુસ્પષ્ટ અનુભવ કરે છે

તે પુરુષ પણ અવિનાશિભાવને પામી પોતાનામાં માનેલા કલ્પિત મરણ-ધર્મથી ને તેના ભયથી નિત્યને માટે મોકળો થાય છે.

જેમ વિશાલ ને નિર્મલ દર્પણમા તેની સમીપમા રહેલા કોઈ મહાનગરનુ પ્રતિબિંબ પ્રતીત થાય તેમ નિરતિશયવ્યાપક ને મહાનિર્મલ ચિદાકાશરૂપ બ્રહ્મમા જોનારને પોતાના અંતઃકરણમા રહેલી અનાત્મ-પદાર્થોની વાસનાઓને અનુસરતુ જગત્ એટલે પ્રાણીઓ, જડપદાર્થો ને ક્રિયાઓ પ્રતીત થાય છે જેના અંતઃકરણમા અનાત્મપદાર્થોની વાસનાઓ ધાટી હોય છે તેને એ જગતરૂપ પ્રતિબિંબ સત્યરૂપે પ્રતીત થાય છે, જેના અંતઃકરણમા અનાત્મપદાર્થોની વાસનાઓ વિરલ હોય છે તેને એ જગતરૂપ પ્રતિબિંબ અનિર્વચનીય એટલે વર્તમાનકાલમા દેખાતા છતાં પણ જ્ઞાનકાલે મિથ્યા જણાનારુ પ્રતીત થાય છે, અને જેમના અંતઃકરણમા આત્માના અનુભવવડે અનાત્મપદાર્થોની વાસના દાહ પામી ગઈ હોય છે તેમને એ જગતરૂપ પ્રતિબિંબ મિથ્યારૂપ પ્રતીત થાય છે. બ્રહ્મવેત્તાના અંતઃકરણમા આત્માનો સુસ્પષ્ટ સાક્ષાત્કાર થયેલો હોવાથી તેમને આ જગત્ મિથ્યારૂપે પ્રતીત થાય છે એ વિનાકહેજ ઉપરના પ્રતિપાદનથી વિવેકીને સમજાયુ હશે.

જેમ નિર્મલ દર્પણમા પ્રતિબિંબરૂપે પ્રતીત થતા પ્રાણીઓ, પદાર્થો ને ક્રિયાઓ તે દર્પણમા પ્રવેશ પામેલાં નથી, જેમ નિર્મલ આકાશમા આભાસરૂપે પ્રતીત થતુ ગંધર્વનગર એટલે તેમા પ્રતીત થતા પ્રાણીઓ, પદાર્થો ને ક્રિયાઓ તે આકાશમા પ્રવેશ પામેલા નથી, અને જેમ સિનેમાના નિર્મલ પડદામા આભાસરૂપે પ્રતીત થતા પ્રાણીઓ, પદાર્થો ને ક્રિયાઓ તે પડદામા પ્રવેશ પામેલા નથી, તેમ ચિદાકાશરૂપ બ્રહ્મમા મનુષ્યના અંતઃકરણની જાગ્રદવસ્થામા પ્રતીત થતા આ પ્રાણીઓ, આ પદાર્થો ને આ ક્રિયાઓ પણ તે બ્રહ્મમા પ્રવેશ પામેલા નથી એમ

વિશુદ્ધ ને અતિસૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા બ્રહ્મવેત્તાને અનુભવાય છે વળી જેમ વાયુવડે વૃક્ષ હાલે છે, પણ તે વૃક્ષના અધિષ્ઠાનરૂપ આકાશ લેશ પણ હાલતું નથી, તેમ પ્રારબ્ધવડે શરીરાદિ ક્રિયા કરે છે, પણ તેમા રહેલો આત્મા લેશ પણ ક્રિયા કરતો નથી એમ પણ બ્રહ્મવેત્તા અનુભવે છે.

જેમ ઘટરૂપ ઉપાધિના મિથ્યાપણાનો સુદૃઢ નિશ્ચય થતા તે ઘટે રોકેલા આકાશનો મહાકાશની સાથે સર્વદા વાસ્તવિક અભેદ છે એમ વિવેકી મનુષ્યને સ્પષ્ટ અનુભવાય છે તેમ અંતઃકરણરૂપ ઉપાધિના મિથ્યાપણાનો સુદૃઢ નિશ્ચય થતા તે અંતઃકરણે રોકેલા ચેતનરૂપ આત્માનો બ્રહ્મની સાથે સર્વદા વાસ્તવિક અભેદ છે એમ બ્રહ્મવેત્તાને સંશય-વિપર્યયરહિત અનુભવાય છે.

જેમ કોઈ મનુષ્યના ઘરની સમીપ કોઇ વૃક્ષ ઊગે, ને રૂપાંતર પામી સ્થિતિ કરે, ને તે સમય આવે વિનાશ પામે, તેની સાથે તે મનુષ્યનો લેશ પણ સંબંધ નથી, તેમ પોતાના સ્થૂલશરીરનો અને તેની ક્રિયાઓનો, બંને પ્રકારની ઇંદ્રિયોના અને તેમની ક્રિયાઓનો, અંતઃકરણનો અને તેની ક્રિયાઓનો, પ્રાણનો અને તેની ક્રિયાઓનો, અને અવિદ્યાના અંશનો અને તેની ક્રિયાનો મારા બ્રહ્મસ્વરૂપની સાથે લેશ પણ સંબંધ નથી એમ બ્રહ્મવેત્તા સ્પષ્ટ અનુભવે છે

જેમ મૃગજલનુ વાસ્તવિક સ્વરૂપ જાણનાર મનુષ્ય મૃગજલને અન્ય મનુષ્યની પેઠે જોતો છતો પણ તેને જલરૂપે જોતો નથી, પણ તેને સૂર્યનાં કિરણોરૂપે જુએ છે, તેમ સંસારનુ વાસ્તવિક સ્વરૂપ જાણનાર બ્રહ્મવેત્તા સંસારને અન્ય મનુષ્યની પેઠે વ્યુત્થાનકાલે જોતા છતા પણ તેને તે રૂપે સત્ય જોતા નથી, પણ તેને સચ્ચિદાનંદબ્રહ્મરૂપે જુએ છે સંસારના મિથ્યાપણાનો સુસ્પષ્ટ અનુભવ થયા છતા પણ બ્રહ્મવેત્તાને પોતાના કે અન્યજનોના પ્રારબ્ધથી તે સંસારની જે પૂર્વની પેઠે પ્રતીતિ થાય છે તે તેની બાધિતાનુવૃત્તિથી પ્રતીતિ કહેવાય છે.

જેમ સૂર્યના કિરણોનો સદ્‌ભાવ હોય ત્યાસુધી જોનાર મનુષ્યાદિને ક્ષારવાળી ભૂમિપર પડેલા સૂર્યના તે કિરણોમા મિથ્યા જલની પ્રતીતિ થાય છે તેમ બ્રહ્મવેત્તાના પોતાના કે તેમના સબંધમા આવતા ને આવનારા મનુષ્યોના પ્રારબ્ધનો સદ્‌ભાવ હોય ત્યાસુધી તે બ્રહ્મવેત્તાને સસારના અધિષ્ઠાનરૂપ બ્રહ્મમા નામ, રૂપ ને ક્રિયાવાળા મિથ્યાસસારની પ્રતીતિ બ્રહ્મરૂપ અધિષ્ઠાનના જ્ઞાનસહિત થાય છે

જેમ વેશ કાઢીને રગભૂમિપર આવેલો ભવાયો પોતાના સબધમા આવતા અન્ય પાત્રોની સાથેનો ને બીજો વ્યવહાર કૃત્રિમ આસ્થા રાખીને–એ સર્વ વ્યવહારને કલ્પિત સમજીને–કરે છે તેમ અન્ય અજ્ઞાની જનોને આ પૃથિવીપર દેહાદિવાળા પ્રતીત થતા અસગ બ્રહ્મવેત્તા પણ પોતાના સબધમા આવનારા અન્ય મનુષ્યોની સાથેનો વ્યવહાર અને અન્યને પ્રતીત થતા પોતાના શરીરાદિનો અન્ય વ્યવહાર પણ તે વ્યવહારને કલ્પિત સમજીને કરે છે

જેમ કોઇ સ્થિર જલવાળા જલાશયના તીરપર ઊભેલો કોઇ સમજુ મનુષ્ય તે જલમા દેખાતા પોતાના સ્થૂલશરીરના ઉધા આકારને સાચો માનતો નથી, પણ તે જલાશયના તીરપર રહેલા પોતાના સવળા સ્થૂલશરીરને સત્ય માને છે, તેમ બ્રહ્મવેત્તા પોતાના કે અન્ય મનુષ્યોના પ્રારબ્ધથી પ્રતીત થતા પોતાના સ્થૂલશરીરાદિને પોતાનુ સ્વરૂપ માનતા નથી પણ બ્રહ્મનેજ પોતાનુ સ્વરૂપ માને છે

અતરાત્માથી અભિન્ન બ્રહ્મને પોતાનુ સ્વરૂપ અનુભવનારા બ્રહ્મવેત્તા અવિદ્યા, કાલ, કર્મ ને કર્મના સુખદુ ખરૂપ ફલોને વશ વર્તતા નથી, પણ તેઓ તે સર્વથી સર્વદા નિર્લેપ ને સ્વતત્રજ રહે છે

કલ્પિત દશ્યને સત્ય માનનારા અવિવેકી મનુષ્યો નિરતર કોઇ પણ પ્રકારના દુ.ખનો ન્યૂનાધિક અનુભવ કર્યા કરે છે, ને કેટલીકવાર પોતાને ધિક્કારે છે, પણ બાહ્યદષ્ટિવડે પ્રતીત થતા કલ્પિત સર્વ દશ્યને

મિથ્યા સમજનારા બ્રહ્મવેત્તા પોતાના મનાતા અંતઃકરણને તથા તેના સુખદુઃખાદિ ધર્મોને પોતાના બ્રહ્મસ્વરૂપથી ભિન્ન ને મિથ્યા અનુભવે છે તેથી તેઓ અનુકૂલ વિષયની પ્રાપ્તિમા હર્ષને અને પ્રતિકૂલ વિષયની પ્રાપ્તિમા ખેદને વશ થતા નથી, પણ સર્વદા તે બનેમા સમભાવવાળા એટલે પ્રસન્ન રહે છે

સ્વપ્નના, મનોરાજ્યના, ઇદ્રજાલના અને ભ્રાતિના પદાર્થોના જેવા આ જાગ્રત્‌મા પ્રતીત થતા જગતને પ્રારબ્ધવડે ઉપજેલી બાહ્ય-દૃષ્ટિવડે જોતા છતા અસગ બ્રહ્મવેત્તા તેમા દૃઢ રાગ રાખતા નથી સ્વપ્નના ને મનોરાજ્યાદિના પ્રાણિપદાર્થોના કરતા જાગ્રત્‌મા પ્રતીત થતા પ્રાણિપદાર્થોમા કાઇ પણ વાસ્તવિક ફેર નથી એમ જાણી બ્રહ્મ-વેત્તા જાગ્રત્‌મા પ્રતીત થતા સર્વ પ્રાણિપદાર્થોમા સત્યપણાની બુદ્ધિ રાખતા નથી, પણ તે સર્વને કલ્પિત સમજે છે

બ્રહ્મવેત્તા સર્વ દૃશ્યપ્રપચને તેના વિવર્તોપાદાનકારણરૂપ એટલે બ્રહ્મરૂપે જુએ છે, અર્થાત્ તેમની દૃષ્ટિએ પડતા પ્રત્યેક પ્રાણિપદાર્થના વ્યાવહારિક જ્ઞાનની સાથેજ તે પ્રાણિપદાર્થના વિવર્તોપાદાનકારણરૂપ બ્રહ્મનુ પણ તેમને સ્ફુરણ થાય છે

જાગ્રત્‌મા પ્રતીત થતા વ્યાવહારિક ભોક્તાને તથા વ્યાવહારિક ભોગ્યને બ્રહ્મજ્ઞા મિથ્યા જાણે છે, તેથી તેઓ અનુકૂલ પ્રાણિપદાર્થોના વિયોગથી ને પ્રતિકૂલ પ્રાણિપદાર્થોના સયોગથી પોતાના અસગ અદ્વય, પરમાનદરૂપ ને દુઃખાતીત સ્વરૂપમા સદ્વયતાનો ને દુઃખનો અનુભવ કરતા નથી

ભયકર મનાતા ભવની (સંસારની) અત્યતનિવૃત્તિ કરવામાટે જેમણે ભવનુ (મહેશ્વરથી અભિન્ન પોતાના બ્રહ્મોપદેષ્ટા સદ્‌ગુરુનુ) પરમાદરથી આરાધન કરી તેમની અગાધકૃપાવડે અને પોતાના અતઃ-કરણની અતર્મુખતાવડે પોતાના બ્રહ્મસ્વરૂપને યથાર્થરીતે અનુભવ્યુ છે એવા કૃતાર્થ બ્રહ્મવેત્તા સર્વત્ર (ઉત્તમાધમ સર્વ પ્રાણિપદાર્થમા)

સચ્ચિદાનંદરૂપ બ્રહ્મને અનુભવે છે, માત્ર હૃદયમા, બ્રહ્મરંધ્રમા, દેવપ્રતિમા-મા, અગ્નિમા કે તીર્થમાંજ તેઓ બ્રહ્મને અનુભવતા નથી.

જે અવિદ્યારૂપ અલૌકિક દૃઢ દોરડીવડે બંધાયેલા આ જીવરૂપ પશુઓ આ વિશ્વમા સર્વદા ભ્રમણ કર્યા કરે છે, અને જેઓ તે દોરડીથી મોકળા થયેલા હોય છે તેઓ પોતાના સ્વરૂપમાં સુસ્થિર રહે છે, તે અવિદ્યારૂપ અલૌકિક દૃઢ દોરડી બ્રહ્મવેત્તાને ક્યાઈ પણ પ્રતીત થતી નથી

પોતાના સમર્થ સદ્ગુરુના બ્રહ્મોપદેશરૂપ અલૌકિક અમૃતનુ પરમાદરપૂર્વક પાન કરીને જેમણે દેવલોકમા રહેલા અમૃતનો અનાદર કર્યો છે એવા બ્રહ્મવેત્તાએ બ્રહ્મરૂપ જ્ઞાતવ્યને સ્પષ્ટ જાણેલુ હોવાથી તથા તેને અભેદભાવે પ્રાપ્ત કરેલુ હોવાથી હવે તેમને આ લોકને માટે, પરલોકને માટે, જ્ઞાનપ્રાપ્તિમાટે કે મોક્ષપ્રાપ્તિમાટે કાઇ પણ કર્તવ્ય અવશેષ રહ્યુ હોય એમ જણાતુ નથી

પરમાનંદરૂપ અદ્વય બ્રહ્મનો ઉપદેશ કરનારા શાસ્ત્રના, બ્રહ્મોપદેષ્ટા સદ્ગુરુના, અદ્વિતીય બ્રહ્મજ્ઞાનના, અને બ્રહ્માનંદના અદ્ભુતપણાના વિચારવડે ચકિત થયેલા બ્રહ્મવેત્તા પોતાને વારવાર ધન્યવાદ આપી પોતાના પરમાનંદસ્વરૂપમા નિરતર રમણ કરે છે.

વસ્તુતાએ સર્વ પ્રકારના કર્તવ્યના અવધિને પ્રાપ્ત થયેલા અને વ્યવહારપક્ષે જેમણે પોતાના ચિત્તમા અજ્ઞાનીઓને જ્ઞાન આપવાનુ કર્તવ્ય આરોપ્યુ છે એવા કૃતાર્થ બ્રહ્મવેત્તા પોતાના અત કરણની બાહ્ય-દૃષ્ટિવડે જ્યારે વિશ્વને વિલોકતા હોય છે ત્યારે તેઓ સુખેચ્છુ મનુષ્યોને બહુધા નીચેના ભાવનો સદુપદેશ આપે છે.—

હે સજ્જનો ! તમે પ્રથમ સુખના અને દુ ખના વાસ્તવિક સ્વરૂપને સમજો, પછી સુખની પ્રાપ્તિના હેતુઓનો અને દુ ખની પ્રાપ્તિના હેતુઓનો સૂક્ષ્મદૃષ્ટિવડે વિચાર કરો તમને સર્વને સુખ જોઇએ છીએ – નિર્દોષ ને પરિપૂર્ણ સુખ જોઇએ છીએ, પણ દુ ખનો લેશ પણ તમને

જોઇતો નથી. તમે બ્રાહ્મણાદિ કોઇ પણ વર્ણમા હો, વા તે વર્ણોથી બહાર હો, તમે બ્રહ્મચર્યાદિ કોઇ પણ આશ્રમમા હો, અથવા કોઇ પણ આશ્રમમા ન હો, અને તમે સ્ત્રી હો, વા પુરુષ હો, તોપણ તમને સુખ જોઇએ છીએ, દુ:ખ જોઇતું નથી, એ વાત એક ને એક બેના જેવી સુસિદ્ધ છે

હે સુખેચ્છુઓ ! તમે સુખને ઇચ્છો છો, અને દુ:ખને ઇચ્છતા નથી, પણ શોકની વાત છે કે તમારામાનો મોટો ભાગ,—ઘણો મોટો ભાગ, જે ઉપાયોવડે પોતાને વાસ્તવિક સુખનો અવશ્ય લાભ થાય એમ છે તે ઉપાયોને આદરપૂર્વક સેવતો નથી, અને જે ઉપાયોવડે પોતાને અવશ્ય દુ:ખની પ્રાપ્તિ થાય એમ છે તે ઉપાયોના સેવનનો પરિત્યાગ કરતો નથી

સુખ અંત:કરણમા રહ્યુ છે, બહારના અનુકૂલ માનવામા આવતા પદાર્થોમા સત્યસુખ રહ્યુ નથી બહારના ઇચ્છિત પદાર્થના લાભ ને ઉપભોગવડે મનુષ્યનુ અંત:કરણ થોડી ક્ષણો સુખનો અનુભવ કરી પાછુ તે દુ:ખનો ન્યૂનાધિક અંશે અનુભવ કરવા લાગી જાય છે આમ અનુકૂલ પદાર્થના લાભ અને ઉપભોગવડે મનુષ્યને સ્થાયી સુખ મળતુ નથી એ સર્વને પોતપોતાના અનુભવથી સિદ્ધ છે. જો બહારના સર્વ પદાર્થોની તૃષ્ણાનો પરિત્યાગ કરવામાં આવે તો બહારના પદાર્થના ચિંતનવડે થનારી મનુષ્યના ચિત્તની ચચલતા શમી જઈ તેનુ ચિત્ત સ્થિર રહે છે ચિત્તની સ્થિરતાવડે તેના વિક્ષેપનો અભાવ થવાથી તે પુરુષને ઉપશમસુખનો લાભ થાય છે, અને પછી તેને પરમાનદરૂપ બ્રહ્મનો અનુભવ થાય છે. જે મનુષ્યને નિર્દોષ, નિરવધિ, નિત્ય ને સ્વતત્ર સુખ જોઇતુ હોય તેણે તે સુખ દશ્ય વિષયોમા શોધવાનુ નથી, પણ પોતાના અંત:કરણમાજ તે સુખને કોઈ સમર્થ સદ્ગુરુનુ શરણુ ગ્રહણ કરીને વિધિપૂર્વક શોધવાનુ છે. આળસ અને અશ્રદ્ધાદિ ત્યજી તમે વિધિવત્ પ્રયત્ન કરો, ને સુખી થાઓ."

'મનોનાશની અને સસારની વાસનાના નાશની ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થવાથી તે બ્રહ્મવેત્તા વિવેકીઓમા ક્રમથી જીવન્મુક્ત, મહામુક્ત અને અતિમુક્ત એવા નામથી કહેવાય છે.

આ પરમપૂજ્ય, પ્રાત:સ્મરણીય, વદનીય ને વિશ્વના શ્રેષ્ઠ અલકારરૂપ બ્રહ્મવેત્તા દેહાદિ જડ પદાર્થોમા હુપણાની (આત્માની) બુદ્ધિ નહિ રાખનારા, કોઈ પણ દસ્ય પ્રાણિપદાર્થમાં મમતા નહિ રાખનારા, સર્વે દસ્ય પ્રાણિપદાર્થમા વિલસી રહેલા પોતાના આત્માને અને પોતાના આત્મામા કલ્પાયેલા સર્વે પ્રાણિપદાર્થોને જોનારા, નિર્ભય, ચિત્તની નિર્મલતાવાળા, ઉદાર, વાણી આદિ કર્મેદ્રિયોને તથા નેત્રાદિ જ્ઞાનેન્દ્રિયોને તેમના નિષિદ્ધ વ્યાપારોથી દૂર રાખવાના સામર્થ્યવાળા, અતરાત્માથી અભિન્ન બ્રહ્મસ્વરૂપમા પોતાના ચિત્તન તથા પોતાની ઈંદ્રિયોને સુસ્થિર રાખવાના બલવાળા, સુદઢનિશ્ચયવાળા, પ્રારબ્ધવશાત્ જે વિહિત આહાર વસ્ત્ર નિવાસસ્થાન ને શય્યા આદિ પ્રાપ્ત થાય તેમા સતોષ રાખનારા, કોઇનો દ્વેષ નહિ કરનારા, કોઇ પણ પ્રાણીને વાણી આદિવડે ઉદ્વેગ નહિ કરાવનારા, જેમનુ હૃદય જેમના નેત્રો ને જેમની વાણી અવધિરહિત દયાથી ભરેલા છે એવા, ાઇનુ અહિત ન થાય એવુ સત્ય તથા પ્રિય બોલનારા, ક્ષમાના મહાસાગર, સહનશીલ એટલે પ્રતિકૂલ પ્રાણીની કે પ્રતિકૂલ પ્રસગની પ્રાપ્તિ થયા છતા ચિત્તમા લેશ પણ નહિ તપનારા, પોતાનો પ્રાપ્ત વ્યવહાર કરતા છતા જે માનાપમાનના ટાઢતડકાના સુખદુખના સ્તુતિનિંદાના તથા ભૂખતરસના પ્રસગો અને બીજા અનુકૂલપ્રતિકૂલ પ્રસગો આવે તેમા હર્ષખેદાદિને વશ નહિ થતા પોતાના હૃદયને શીતલ રાખનારા, કાઇની ચાડી નહિ કરનારા, કર્મેદ્રિયોની અયોગ્ય ચપલતા નહિ રાખનારા, સુકામલ હૃદયવાળા, પ્રતાપી, (સ્ત્રી મૂર્ખ બાલક ને દુર્જનથી પરાભવ નહિ પામવાના સ્વભાવવાળા, અર્થાત્ તેમના ઉપર પ્રતાપ પાડવાના બલવાળા,) ઉપરથી ક્વચિત્ રાગાભાસના વા દ્વેષાભાસના જેવો

વ્યવહાર કરતા છતા પણ હૃદયમા આકાશના જેવા અતિપવિત્ર રહેનારા, નમ્રતાવાળા અર્થાત્ વિદ્યાધનાદિના અભિમાનવિનાના, સરલસ્વભાવવાળા, દંભરહિત, આ લોકના તથા પરલોકના સર્વ વિષયસુખોમા ઉદાસીનજેવા, દૃશ્યના બાધવડે દૃશ્યની વાસનાવિનાના, પ્રારબ્ધવશાત્ પ્રાપ્ત થયેલા સુખદુ ખને મિથ્યા સમજી સર્વદા પ્રસન્ન રહેનારા, જાગ્રદવસ્થામા પણ સુષુપ્તિના જેવુ વિક્ષેપરહિત મન રાખવાના બલવાળા, પોતાને અક્રિય અસગ પરમપવિત્ર દુ ખરહિત ને પરમાનદરૂપે અનુભવનારા, કાઇ પણ પ્રાણીની ઈર્ષ્યા નહિ કરનારા, અનુકૂલ પ્રાણિપદાર્થની પ્રાપ્તિથી વા પ્રતિકૂલ પ્રાણિપદાર્થના વિયોગથી હર્ષને વશ નહિ થનારા, હુ તુ તે આ શુભ અશુભ ઉંચ ને નીચ ઇત્યાદિ સસારના સર્વ વિકલ્પોથી રહિત ચિત્તવાળા, સકામકર્મ નહિ કરનારા, શુભાશુભકર્મમા આદર નહિ સેવનારા, સર્વ પ્રાણિપદાર્થને તેના વિવર્તોપાદાનકારણરૂપે—બ્રહ્મરૂપે—જોનારા, કોઇ પણ પ્રકારની ચિંતાવિનાના, બહારના અનુકૂલપ્રતિકૂલ પ્રાણિપદાર્થોના તથા બહારના અનુકૂલપ્રતિકૂલ પ્રસગોના અને અત કરણની આભાસરૂપે થતી સુખાકાર દુ ખાકાર ને મોહાકાર વૃત્તિઓના દ્રષ્ટા રહેવાના સામર્થ્યવાળા, અત કરણને આત્માભિમુખ રાખવાના બલવાળા, અને પ્રાકૃત મનુષ્યોના સમૂહમા તથા સમાનમા પ્રીતિવિનાના હોવાથી તેઓ વિવેકીઓમા સર્વથા સર્વદા ધન્યવાદને પાત્ર મનાય છે.

જેમનુ ચિત્ત પરમસુખના ને પરમજ્ઞાનના મહાસાગરરૂપ પરબ્રહ્મમા લીન થયુ છે એવા બ્રહ્મવેત્તા પોતાના લૌકિક કુલને પવિત્ર કરનારા, પોતાના સ્થૂલશરીરના માતપિતાને પોતાની અદ્ભુતસ્થિતિવડે પરમસતોષ ઉપજાવનારા, અને પોતાના નિવાસવડે ને ભ્રમણવડે આ પૃથિવીને પવિત્ર કરનારા છે

જેમના અત કરણની વૃત્તિ બ્રહ્મનો અનુભવ કરનારી થઇ છે તેવા બ્રહ્મવેત્તા પોતાની દૃષ્ટિનો વિષયભૂત થનારા સર્વ પ્રાણીઓને તેમના

અંતઃકરણની પોતાના ભણી જેટલી અનુકૂલબુદ્ધિ હોય તે અનુકૂલબુદ્ધિના પ્રમાણમા પવિત્ર કરે છે, અને તેમના અંતઃકરણનો પોતાના ભણી જેટલો અનુકૂલભાવ હોય તે અનુકૂલભાવના પ્રમાણમાં તેમના આત્મરૂપ હોવાથી તેઓ તેમને આનંદનો અનુભવ કરાવે છે.

જેમનુ અંતઃકરણ પરમપવિત્ર બ્રહ્મમા નિવાસ કરવાના સામર્થ્યવાળુ થયુ છે એવા મહાપુણ્યશાલી ને સમગ્ર જગતને વદનીય બ્રહ્મવેત્તા કૃતાર્થ હોવાથી તેમણે પૃથિવીઉપરના સર્વે તીર્થોના જલોમા સ્નાન કર્યું, ધન-ધાન્યવાળી સમગ્ર પૃથિવીનુ સુપાત્ર બ્રાહ્મણને દાન આપ્યુ, શાસ્ત્રોમા કહેલા સર્વે નિર્દોષ યજ્ઞો કર્યા, આ વિશ્વમાના સર્વે દેવોનુ પૂજન કર્યું, અને પોતાના સર્વે પિતૃઓને સતોષ આપ્યો, એમ વિવેકીઓ માને છે

જે સ્થલમા દુઃખનો ગધ પણ નથી, જ્યા અપવિત્રતાનુ નામ પણ સભળાતું નથી, જે સ્થલમા માયા ને માયાના કાર્યરૂપ પ્રાણિ-પદાર્થોનો અત્યત અભાવ હોવાથી જે સ્થલ સર્વદા સર્વોત્તમ એકાતવાળુ છે, જ્યાં જડતા આદિ તમોગુણના ધર્મો નથી, જ્યા ચચલતા આદિ રજોગુણના ધર્મો નથી, જ્યા સુખાભિમાનાદિ મલિનસત્ત્વગુણના ધર્મો નથી, જ્યા કેવલ ચૈતન્ય ને ઉપાધિરહિત સ્વાભાવિક આનદજ છે, જ્યાં ભેદ વા દ્વૈત નથી, જ્યા આકાશને પણ સ્થૂલતર ગણવામા આવે છે, જ્યા કોઇ પ્રકારના શરીરોનો સદ્ભાવ નથી, જ્યા પરમ-નિશ્ચલતા ને પરમગભીરતાજ પ્રસરી રહી છે, જ્યા અંધકાર નથી, જ્યા તેજના અધિકરણરૂપ કોઈ પણ પદાર્થ નથી, અને જે સ્થલ પરમગુપ્ત ને વાણીવડે નિરૂપણ ન કરી શકાય એવુ છે, તે સ્થલમા જેમના ચિત્તો અધિષ્ઠાનમા ગળી ગયા છે એવા બ્રહ્મવેત્તાઓ અભેદભાવે નિવાસ કરે છે

જેઓ પોતાને મુમુક્ષુ માનતા હોય તેમણે પોતાના જીવનનુ ક્ષણભગુરપણું નક્કી કરી પોતાના હૃદયમાં રહેલા વિશ્વાસના (શ્રદ્ધાના) પ્રમાણમા વર્તમાનજન્મમા બ્રહ્મવેત્તા થવામાટે બની શકે તેટલો વધારેમા વધારે પ્રયત્ન શીઘ્ર કરવો જોઇએ ૐ.